

УДК 334.788.001.57

Б.В. Александрова, А.О. Задоя

МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ

Обґрунтовано актуальність використання специфічної методики аналізу ефективності неприбуткових організацій. Запропоновано авторську модель розрахунку індексу ефективності торгово-промислових палат з його коригуванням згідно з пріоритетами підприємницького розвитку за використання комбінованої методики факторного аналізу та методу аналізу ієрархій за Т. Сааті. На прикладі ТПП України розраховано індекс ефективності та визначено ключові компоненти системи, що мають найбільший вплив на ефективність досліджуваного процесу.

Ключові слова: торгово-промислова палата, модель, ієрархія, показник, ефективність, аналіз, підприємництво, розвиток.

Постановка проблеми. Обираючи методику визначення рівня ефективності торгово-промислових палат, необхідно враховувати вплив на дослідження статусу неприбутковості організацій, який зумовлює пріоритетну зосередженість на місії та соціальному ефекті від їх діяльності перед фінансовими результатами. Інститут ТПП в Україні характеризується рядом аспектів, серед яких: дуалізм організацій, відсутність необхідного набору статистичних показників для проведення повноцінного аналізу, широкий спектр послуг, які мають оцінюватися за рівнем впливу на розвиток підприємництва. Окрім того, важливим є уникнення виокремлення ТПП з контексту загальноекономічних та державних процесів, що зумовлюється Законом «Про торгово-промислові палати в Україні». Зазначене потребує виваженого підходу до вибірки статистики за показниками та формування методики, яка враховуватиме зв'язки між компонентами системи.

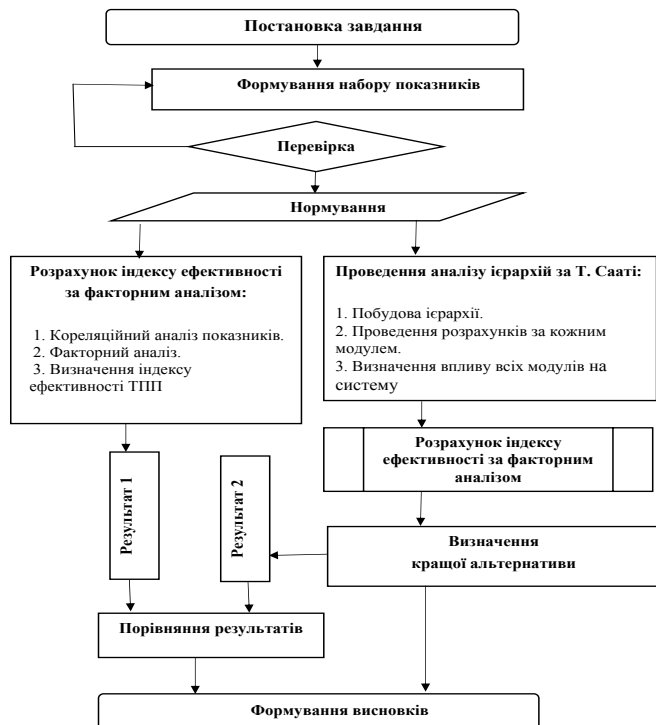
Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у становлення, розвиток та дослідження особливостей функціонування неприбуткових організацій зробили: В.М. Бесчастний, А. Вакуленко, О.Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, С.Ф. Хантінгтон та інші. Питаннями оцінки економічної ефективності діяльності неприбуткових організацій приділяли увагу Ю.Р. Бондаренко [2], Є. Борисова [3], О.П. Гілета [4], Л.К. Дюк-Зулуаг [12], К. МакНамара [13], У. Шнайдер, Б. Харріс [10] та ін. Однак коло питань, пов'язаних із визначенням економічної ефективності діяльності неприбуткових організацій, до яких належать і торгово-промислові палати, в сучасних умовах не набули належного висвітлення і потребують більш детального дослідження.

Метою статті є обґрунтування комплексної методики оцінки ефективності торгово-промислових палат у ракурсі їх ключової статутної функції – створення сприятливих умов для розвитку підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Особливості діяльності торгово-промислових палат потребують особливого підходу до оцінки їх ефективності. Скористатися традиційними методиками немає можливості, ТПП є неприбут-

ковими організаціями, а тому просте зіставлення доходів та витрат є неприйнятним, оскільки відповідно до закону ТПП визначені як неприбуткові організації. Тому необхідно використовувати спеціальні методики, які б дозволили подолати цю обмеженість. Цим вимогам відповідає метод аналізу ієрархій.

Метод аналізу ієрархій (МАІ) Т. Сааті відображає те, що видається природним ходом людського мислення. Стикаючись з безліччю контрольованих або неконтрольованих елементів, що відображають складну ситуацію, розум об'єднує їх у групи відповідно до розподілу деяких властивостей між елементами [5, с.12]. Структура і функції системи являють собою реальність, яку ми усвідомлюємо на підставі досвіду. Вони не можуть бути розмежовані, і нам слід розглядати їх одночасно. У такому плані структура служить засобом для аналізу функцій. Функціонування, у свою чергу, змінює динаміку структури. Метод аналізу ієрархій є замкнутою логічною конструкцією, що забезпечує за допомогою простих правил аналіз складних проблем у всьому їх різноманітті та приводить до найкращої відповіді [5, с. 20]. Таким чином, МАІ задовольняє вимоги нашого дослідження складної системи з великою кількістю пов'язаних компонент та може бути використаний поряд із факторним аналізом для коригування рівня ефективності діяльності ТПП в ракурсі впливу на розвиток бізнесу (рис. 1).

*Складено авторами.

Рис. 1. Алгоритм проведення дослідження ефективності ТПП України та її окремих функцій у розвитку підприємництва за використанням факторного аналізу та методу аналізу ієрархій Т. Сааті*

Як статистичну базу для розрахунків нами відібрано 40 показників у динаміці за 8 років (2008–2015) – кількісні та якісні у рівних пропорціях. Кожна з груп додатково поділена на 2 частини: показники національної економіки та показники діяльності Торгово-промислової палати України. Такий набір статистичних даних забезпечить розгляд діяльності ТПП у комплексі із загальнонаціональними економічними процесами (табл. 1).

Таблиця 1

Набір статистичних показників для розрахунку моделі

Показник	Значення	Показник	Значення
x_1	Кількість суб'єктів господарювання в Україні	y_1	Рейтинг України у започаткуванні бізнесу
x_2	Чистий прибуток (збиток) підприємств України	y_2	Рейтинг України у процесах реєстрації нерухомості
x_3	Кількість зайнятих працівників на підприємствах України	y_3	Рейтинг України за умовами сплати податків
x_4	Обсяг реалізованої продукції підприємствами України	y_4	Рейтинг України у виконанні зобов'язань за контрактами
x_5	Обсяг експорту товарів	y_5	Рейтинг України у процесах проведення зовнішньої торгівлі
x_6	Обсяг експорту послуг	y_6	Рейтинг України у процесах отримання кредитів
x_7	Прямі інвестиції в Україну	y_7	Оцінка інвестиційного клімату в Україні
x_8	Кількість підприємств в Україні, що ведуть інноваційну діяльність	y_8	Рейтинг України у процесах банкрутства
x_9	Валова додана вартість сільського, лісового, рибного господарств	y_9	Оцінка індексу рівня освіти в Україні
x_{10}	Валова додана вартість роздрібною торгівлі	y_{10}	Рейтинг України у процесах рівня інновацій
x_{11}	Кількість спеціалістів, що пройшли навчання за сприяння ТПП	y_{11}	Оцінка структури входження малих компаній до членської бази ТПП
x_{12}	Кількість виданих карнетів АТА	y_{12}	Оцінка структури входження середніх компаній до членської бази ТПП
x_{13}	Кількість проведених експертиз	y_{13}	Оцінка діяльності ТПП з представлення інтересів бізнесу
x_{14}	Кількість членів ТПП	y_{14}	Оцінка роботи ТПП з пошуку партнерів
x_{15}	Кількість виданих сертифікатів походження (форма СТ1-70)	y_{15}	Оцінка роботи ТПП у проведенні виставок та ярмарків
x_{16}	Кількість проведених виставок в Україні	y_{16}	Оцінка роботи ТПП в освітній діяльності
x_{17}	Кількість проведених виставок за кордоном	y_{17}	Оцінка роботи ТПП у підготовці документів
x_{18}	Кількість прийнятих іноземних бізнес-делегацій	y_{18}	Оцінка роботи ТПП із залучення інвестицій
x_{19}	Кількість профільних комітетів при ТПП	y_{19}	Оцінка роботи ТПП з підтримки інновацій
x_{20}	Кількість опублікованих комерційних пропозицій членів ТПП	y_{20}	Оцінка роботи ТПП у спорах в арбітражному суді

Здійснимо нормування показників шляхом поділу їх на математичне очікування, відокремимо лінійно залежні функції та розрахуємо коефіцієнти впливу за формулою:

$$K1 = [(X1^T \cdot X1)^{-1} \cdot X1^T]^T \cdot Ief, \quad (1)$$

де $|X1^T \cdot X1| = 0,166$ – визначник матриці лінійно незалежних кількісних показників;

$|Y1^T \cdot Y1| = 4,892 \cdot 10^{-4}$ – визначник матриці лінійно незалежних якісних показників;

Ief – сукупний індекс ефективності.

Прийнявши як значення початкового наближення для X

$Ief1 = (0,248 \ 0,25 \ 0,305 \ 0,250 \ 0,23 \ 0,257 \ 0,224 \ 0,2692)$ та для Y

$Ief2 = (0,3415 \ 0,31 \ 0,340 \ 0,330 \ 0,346 \ 0,351 \ 0,321 \ 0,375)$, розрахуємо індекси ефективності кількісних та якісних показників та визначимо сукупний індекс ефективності ТПП за формулою:

$$Ief = Ief_x + K \cdot Ief_y, \quad (2)$$

де K – коефіцієнт впливу складової на сукупний індекс ефективності, що розраховується за формулою (3):

$$K = \frac{E(Ief1)}{E(Ief2)} = 0,891, \quad (3)$$

де $E(Ief1)$ та $E(Ief2)$ – математичні очікування індексів ефективності інтегральних кількісних та якісних показників.

Отже, сукупний індекс ефективності дорівнює:

$$Ief = Ief1 + 0,891 \cdot Ief2 \quad (4)$$

$$Ief = (0,552 \ 0,526 \ 0,608 \ 0,544 \ 0,538 \ 0,57 \ 0,51 \ 0,603)$$

$$E(Ief) = 0,556.$$

Розрахований показник свідчить, що Торгово-промислова палата України використовує свій потенціал впливу на розвиток підприємництва лише трохи більше, ніж на половину.

За результатами наших досліджень найбільш впливовими на індекс кількісними показниками виявилися: кількість суб'єктів господарювання в Україні; чистий прибуток (збиток) підприємств України; кількість спеціалістів, що пройшли навчання у ТПП; кількість проведених експертиз; кількість проведених виставок (як в Україні, так і за кордоном) та кількість зайнятих працівників на підприємствах. Серед якісних показників можна говорити про значний вплив на показник рейтингу України у виконанні зобов'язань за контрактами, оцінка роботи ТПП у проведенні виставок та ярмарків, рейтинг України у процесах рівня інновацій, оцінка структури входження малих компаній до членської бази ТПП, оцінка діяльності ТПП з представлення інтересів бізнесу.

На підставі отриманих результатів можна побудувати ієрархію показників за методикою Т. Сааті (рис. 2). На першому рівні розміщується загальна мета дослідження – визначення показника та детермінант ефективності ТПП України в системі стимулювання підприємницького розвитку. Другий рівень включає критерії, за якими дається оцінка ефективності кожної із функцій ТПП. Третій рівень ієрархії показує чинники, що впливають на

розвиток підприємництва. Заключний рівень описує наявні функції торгово-промислової палати, які умовно поділені за трьома основними напрямками: представлення та захист інтересів підприємництва (41), налагодження (розвиток) бізнес-зв'язків (42) та супровід підприємницької діяльності та послуги для бізнесу (43).

З метою ранжування впливу загальноекономічних показників та показників ТПП України на результат, поділимо їх між двома процесами, надавши показникам діяльності ТПП вищий рівень пріоритету в ракурсі нашого дослідження. Перший процес – розвиток підприємництва за результатом впливу ТПП (51); другий процес – розвиток підприємництва за результатами впливу сукупного контексту (52). Таким чином, ми включаємо до системи два рівно спрямовані вектори, які забезпечать статистичне обґрунтування моделі.

Розглянемо алгоритм розрахунків на прикладі модуля 41 IV рівня ієрархії. Будемо матрицю для 3 модулів ($m = 3$), та визначаємо пріоритети кожного з них. За результатами експертних консультацій пріоритети модулів підсистеми щодо їх впливу на розвиток підприємництва розташувались у такому порядку:

- I. Представництво інтересів.
- II. Розвиток бізнес-зв'язків.
- III. Супроводження підприємницької діяльності.

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 4/3 & 3/2 \\ 3/4 & 1 & 9/8 \\ 2/3 & 8/9 & 1 \end{pmatrix}$$

Матриця ієрархій	9	9/23	3/2	9/8	1
(9 + 8 + 6 + = 23	8	8/23	4/3	1	
II рівень	6	6/23	1		

Розрахуємо коефіцієнти впливу модулів:

$$W_1 = \sqrt[3]{A_{1,1} \cdot A_{1,2} \cdot A_{1,3}} \quad W_2 = \sqrt[3]{A_{2,1} \cdot A_{2,2} \cdot A_{2,3}} \quad W_3 = \sqrt[3]{A_{3,1} \cdot A_{3,2} \cdot A_{3,3}}$$

$$w = w_1 + w_2 + w_3 = 1,26 + 0,945 + 0,84 = 3,045$$

$W4 = (w_1/w \quad w_2/w \quad w_3/w) = (W4_1 \quad W4_2 \quad W4_3) = (0,414 \quad 0,31 \quad 0,276)$ – коефіцієнти впливу модулів 1, 2, 3 на підсистему. $b = (0 \ 3 \ 0) = 3$.

Проведемо перевірку розрахунків.

j – індекс узгодженості згідно з Т. Сааті.

jm – випадковий індекс.

Якщо $j/jm < 10\%$, то результат приймається.

$$\sum_{i=1}^3 A_{wi} = 3 \quad \sum_{i=1}^3 W_i = 1 \tag{5}$$

$$j = \frac{b + k - m}{m - 1} = \frac{3 + 0,09 - 3}{3 - 1} = 0,045 \quad \frac{j}{jm} = 0,078$$

Таким чином, ми приймаємо отримані нами коефіцієнти впливу. Сформуємо матриці впливу на складові підсистеми IV рівня ієрархії.

$$W41 = W4_1 \cdot W51 \quad W42 = W4_2 \cdot W51 \quad W43 = W4_3 \cdot W51, \tag{6}$$

де $W41$ – коефіцієнти впливу модуля 1 IV рівня ієрархії з урахуванням впливу на нього кожного з 2 процесів V рівня $W51 = (0,556 \quad 0,444)$

$$W41 = (0,23 \quad 0,184) \quad W42 = (0,172 \quad 0,138) \quad W43 = (0,153 \quad 0,123)$$

Складено авторами.

Рис. 2. Ієрархічна модель дослідження ефективності ТПП України у ракурсі стимулювання підприємницького розвитку з урахуванням контекстних компонент (Т. Сааті)

Після визначення коефіцієнтів впливу кожного з модулів (41 42 43) включимо до них економічні показників (x та y), виходячи з логіки економічних процесів. Отже:

– до модуля 41(kks) «Представництво і захист інтересів підприємства» належать: x1 x3 x8 x9 x10 x11 x14 x19 y1 y2 y3 y5 y6 y9 y11 y12 y13 y17;

– до модуля 42(sms) «Налагодження бізнес-контактів» належать: x1 x3 x5 x6 x7 x8 x11 x14 x16 x17 x18 x20 y1 y2 y3 y4 y6 y7 y8 y14 y15 y18 y19 y20;

– до модуля 43(prq) «Супровід підприємницької діяльності та послуги для бізнесу» належать: x1 x3 x5 x6 x12 x13 x15 x20 y2 y3 y4 y5 y6 y8 y9 y16 y17 y19.

Помножимо нормовані значення усіх відібраних нами показників у динаміці за 8 років (2008–2015). Отже, індикатор модуля 41(kks) за кількісними змінними дорівнює: $Ikk4_{1x} = (0,175 \ 0,178 \ 0,213 \ 0,183 \ 0,166 \ 0,178 \ 0,197 \ 0,204)$.

Індикатор модуля за якісними змінними дорівнює:

$Ikk4_{1y} = (0,104 \ 0,104 \ 0,108 \ 0,118 \ 0,127 \ 0,153 \ 0,164 \ 0,169)$.

Сукупний індикатор модуля:

$$Ikk_s_4 = Ikk4_{1x} + Ikk4_{1y} \quad (7)$$

$Ikk_s_4 = (0,278 \ 0,289 \ 0,321 \ 0,301 \ 0,294 \ 0,331 \ 0,361 \ 0,373)$, $E(Ikk_s_4) = 0,318$.

Аналогічно розраховуємо індикатори модуля 42:

$Isms_4 = (0,311 \ 0,318 \ 0,336 \ 0,318 \ 0,303 \ 0,343 \ 0,367 \ 0,357)$,

$E(Isms_4) = 0,332$,

та модуля 43:

$Iprq_4 = (0,192 \ 0,2 \ 0,208 \ 0,197 \ 0,184 \ 0,199 \ 0,208 \ 0,221)$, $E(Iprq) = 0,201$

Індикатори ефективності кожного модуля є оцінкою роботи модуля у системі та його значення у загальній ефективності ТПП. Цей показник враховує рівень впливу модуля на систему, вплив на нього модулів інших рівнів, а також його наповнення – кількісні та якісні показники (x, y).

Виходячи з такої логіки, можемо зробити висновки, що модуль 43 «Супровід підприємницької діяльності та послуги для бізнесу», незважаючи на найбільш динамічні показники (x, y), які входять до нього, має найменшу вагу в загальній ефективності ТПП у розвитку підприємництва. Це пояснюється найменшим коефіцієнтом впливу (W43), якій було визначено шляхом попарних порівнянь з іншими модулями. Разом з тим модуль 42 «Налагодження та розвиток бізнес-зв'язків» має найбільшу вагу в загальному рівні ефективності ТПП. Цей індикатор включає в себе показники проведення бізнес-заходів, виставок, зовнішньоекономічних послуг тощо. Незважаючи на те, що в українських реаліях надходження за такими видами діяльності не перевищує 5–7%, цей модуль має більшу вагу порівняно з 43, що пояснюється вищим коефіцієнтом впливу W42 з огляду на ефективність діяльності ТПП у розвитку підприємництва.

Зазначимо, що модуль 41 «Представництво та захист інтересів підприємства», який отримав найвищий коефіцієнт впливу за результатами попарних порівнянь, має менший індикатор ефективності, ніж W42. Це є ознакою того, що показники, які входять до нього (x, y), є дуже низькими, тобто послуги, які надаються в рамках цієї функції, є недостатньо розвиненими.

Провівши аналогічні розрахунки за результатами попарних порівнянь на III рівні та подальші розрахунки, спостерігаємо таку динаміку модулів за факторами розвитку підприємництва (табл. 2).

Таблиця 2

Загальні тенденції розрахунків за III рівнем ієрархії*

Пріоритет	Назва модуля та індикатор ефективності	Індикатор ефективності	Рівніця позицій
1	Фінансово-економічні $Ikk3 = (0,804 \ 0,811 \ 0,9 \ 0,832 \ 0,798 \ 0,926 \ 1,181 \ 1,023)$	0,91	1↓
2	Організаційно-правові $Iprq3 = (1,205 \ 1,216 \ 1,304 \ 1,278 \ 1,243 \ 1,367 \ 1,45 \ 1,4)$	1,308	1↑
3	Соціально-психологічні $Ism3 = (0,685 \ 0,709 \ 0,727 \ 0,79 \ 0,763 \ 0,849 \ 0,822 \ 0,902)$	0,781	–

*Складено авторами за результатами розрахунків.

За отриманими нами результатами розрахунків поряд з високими показниками впливу фінансово-економічних факторів на розвиток підприємництва, простежуються значні індикатори ефективності організаційно-правових факторів у контексті діяльності Торгово-промислової палати, що можна пояснити включенням до модуля відповідних результатів діяльності

ТПП не тільки з нормативно-правових питань, а й з організаційних (з ліцензування, сертифікації, видачі інших документів), які є найбільш значущими порівняно з іншими видами діяльності організації. ТПП своєю діяльністю також має вплив і на соціально-психологічні фактори – через навчання кадрів, проведення консультацій з ведення бізнесу, популяризацію підприємницької діяльності серед населення.

На II рівні ієрархії розміщено основно напрями діяльності ТПП відповідно до напрямів державної політики розвитку підприємництва. Простежимо динаміку за результатами попарних порівнянь та проведення розрахунків (табл. 3):

Таблиця 3

Загальні тенденції розрахунків та II рівнем ієрархії*

Пріоритет	Назва модуля та індикатор ефективності	Індикатор ефективності	Різниця позицій
1	Формування сприятливої нормативно-правової бази <i>Iprq2 = (0,588 0,602 0,667 0,624 0,596 0,622 0,709 0,69)</i>	0,637	3↓
2	Залучення малого та середнього підприємництва до зовнішньоекономічної діяльності <i>Isms2 = (1,205 1,216 1,304 1,278 1,243 1,367 1,45 1,4)</i>	1,306	1↑
3	Забезпечення МСП інформацією та аналітикою щодо можливостей розвитку <i>Ikk2 = (0,535 0,545 0,588 0,643 0,628 0,689 0,707 0,726)</i>	0,632	2↓
4	Залучення інвестицій та доступ до фінансування <i>Inms2 = (0,969 0,978 1,015 0,979 0,979 1,057 1,31 1,119)</i>	1,051	2↑
5	Підготовка кадрів та розвиток інновацій <i>Inls2=(0,894 0,901 1,009 0,98 0,935 1,048 1,248 1,18)</i>	1,024	2↑

*Складено авторами за результатами розрахунків.

Отже, останній рівень ієрархії характеризує діяльність ТПП України у розвитку підприємництва з урахуванням головних компонент та їх індексів впливу, структурних зв'язків системи та наявних показників діяльності. Виходячи з розрахунків, найбільша частка ефективності роботи ТПП України у розвитку підприємництва на цей момент належить роботі у сфері залучення МСП до зовнішньоекономічної діяльності та надання відповідних послуг. Показники за іншими видами діяльності мають значно нижче значення, що свідчить про відсутність альтернативно розвинених сфер діяльності ТПП, які мають вплив на цей процес.

Отже, за результатами проведених розрахунків у сучасних умовах загальний індекс ефективності ТПП складає 0,556. При проведенні факторного аналізу, у якому факторами виступають не окремі кількісні та якісні по-

казники, а їх логічні групи, відповідно до наявної структури моделі, відбувається зниження показника ефективності до 0,491. Найбільший вплив на ефективність Торгово-промислової палати України у сфері розвитку підприємництва здійснюють: функція ТПП «Налагодження бізнес-контактів», (включає проведення заходів національного та міжнародного рівня, виставок, ярмарків, організацію делегацій за кордон тощо); функція ТПП «Представлення та захист інтересів підприємництва» (включає розбудову членської бази, діяльність з нормотворчості, адвокати тощо). Серед напрямів діяльності, найбільший вплив на ефективність на сучасному етапі має напрям «Залучення малого та середнього підприємництва до зовнішньоекономічної діяльності» (включає проведення виставок, ярмарків, міжнародних заходів).

На нашу думку, також необхідно звернути увагу на низьке значення індикатора ефективності модуля «Забезпечення МСП інформацією та аналітикою щодо можливостей розвитку», незважаючи на те, що цей модуль посідає 3-тє місце за пріоритетом, він займає останнє, 5-тє, місце за індикатором ефективності. На нашу думку, такий низький показник свідчить про необхідність розвитку інформаційних послуг торгово-промислових палат з метою задоволення потреб підприємців у доступі до якісної аналітичної інформації.

З огляду на те, що Торгово-промислова палата України є центральним офісом, а регіональні торгово-промислові палати – її членами, можна зробити висновок, що отримані нами результати моделювання є середньостатистичними для України. Проведене дослідження скоригувало показник ефективності Торгово-промислової палати України згідно з пріоритетами розвитку підприємництва, дало уявлення про структуру індексу, вплив на цей показник окремих функцій ТПП, а також інших складових системи розвитку підприємництва. На основі цього дослідження стало можливим виокремлення головних пріоритетів у стратегічному розвитку ТПП України з метою активізації та інтенсифікації діяльності у розвитку підприємництва України.

Список використаних джерел

1. Александрова Б. Оцінка конкурентоспроможності Торгово-промислової палати / Б. Александрова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 5, ч. 1. – 2014. – С. 131–133.

1. Бондаренко Ю.Р. Методологические подходы к оценке эффективности деятельности некоммерческих организаций в новых социально-экономических условиях / Ю.Р. Бондаренко // Сборник научных трудов Сев-КавГТУ. Серия «Экономика». – 2005. – № 1. – С. 25–31.

2. Борисова Е. Анализ эффективности в некоммерческом секторе: проблемы и решения / Е. Борисова. Л. Полищук // Экономический журнал ВШЭ. – 2009. – № 1. – С. 80–100.

3. Гілета О.П. До питання критеріїв ефективності неприбуткових організацій / О.П. Гілета // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Вип. 15. – 2009. – С. 245–259.

4. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати; пер. с англ. Р.Г. Вачнадзе. – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.

5. Таран С. Метод ієрархій Саати для планування виробничих робіт/С.Таран//Інтелектуальні системи в промисловості і освіті: тези доповідей Третьої міжнародної науково-практичної конференції, 2–4 листопада 2011 р., м. Суми / ред. кол.: А. Довбиш, О. Борисенко, С. Шаповалов. Т. 2. – Суми: СумДУ, 2011. – С. 140.
6. Звіти про роботу Торгово-промислової палати України за 2018–2014 рр. / під ред. О. Цапової. – К.: Торгово-промислова палата України.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт проекту «Рейтинг легкості ведення бізнесу». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/>
9. Bob Harris. Organizational Excellence. – St. Petersburg FL. – 2014, 26 p. Available at: http://professionalfraternity.org/Websites/pfa/files/Content/5248620/Organizational_Excellence_June_14.pdf
10. Johnston J., DiNardo L. Econometric methods. – New York: McGraw Hill, 1996. – 650 p.
11. Duque-Zuluaga L.C., Schneider U. Market orientation and organizational performance in the nonprofit context: Exploring both concepts and the relationship between them. Available at: www.wu.ac.at/sozialpolitik/pub/wp106
12. McNamara C. Field Guide to Consulting and Organizational Development With Nonprofits: A Collaborative and Systems Approach to Performance. Change and Learning / C. McNamara. – Authenticity.

References

1. Aleksandrova B. *Ocinka konkurentospromozhnosti Torgovo-promyslovoi palaty* [Valuation of competitiveness of Chamber of Commerce and Industry], *Naukovyj visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu. Serija: Ekonomichni nauky* [Scientific herald of Kherson State University. Series: Economy]. Issue. 5, part 1, 2014, pp. 131-133.
2. Bondarenko Ju.R. *Metodologicheskie podhody k ocenke jeffektivnosti dejatel'nosti nekommercheskih organizacij v novyh social'no-jekonomicheskikh uslovijah* [Methodological approaches to evaluation of NGOs' efficiency index in new social-economic circumstances], *Sbornik nauchnyh trudov SevKavGTU. Serija «Jekonomika»* [Collection of scientific papers North Caucasus Federal University, Series "Economy"], 2005, no. 1, 25-31 pp. (In Russian).
3. Borisova E., Polishhuk L., *Analiz jeffektivnosti v nekommercheskom sektore: problemy i reshenija* [Efficiency analysis in NGOs sector], *Ekonomicheskij zhurnal VShJe* [Economic Magazine VShE], 2009, no. 1, pp. 80-100. (In Russian).
4. Gileta O.P. *Do pytannja kryterij v efektyvnosti neprybutkovykh organizacij* [Issues of NGOs efficiency criteria], *Metodologija. teorija ta praktyka sociologichnogo analizu suchasnogo suspil'stva* [Methodology, theory and practices of current social analysis]. Issue. 15, 2009, Sumy pp. 245-259. (In Ukrainian).
5. Saati T. *Prinjatje reshenij. Metod analiza ierarhij*. [Decision making. Hierarchy analysis method]. Moscow, Radio i svjaz, 1993, 278 p. (In Russian).
6. Taran S. *Metod ierarhij Saati dlja planirovanija proizvodstvennyh robot* [Hierarchy analysis method T. Saati for planning of production activities],

Intelektual'ni sistemi v promislovosti i osviti: tezi dopovidej Tret'oi mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii 2-4 listopada 2011 [Intellectual systems in industry and education: materials of the third international scientific-practical conference Nov. 2-4, 2011]. Sumi, Vol. 2. SumGU, 2011, 140 p. (In Russian).

7. Tsapova O. ed. Reports of Ukrainian Chamber of Commerce and Industry 2008-2015, Kyiv, Ukrainian CCI.

8. Official web-site of Ukrainian State Statistics Committee, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Official web-site of Doing Business Rating, World Bank Group, available at: <http://www.doingbusiness.org>

10. Bob Harris. Organizational Excellence. St. Petersburg FL. 2014, 26 p. Available at: http://professionalfraternity.org/Websites/pfa/files/Content/5248620/Organizational_Excellence_June_14.pdf

11. Duque-Zuluaga L.C., Schneider U. Market orientation and organizational performance in the nonprofit context: Exploring both concepts and the relationship between them. Available at: www.wu.ac.at/sozialpolitik/pub/wp106

12. Johnston J., DiNardo L. Econometric methods. New York: McGraw Hill, 1996, 650 p.

13. McNamara C. Field Guide to Consulting and Organizational Development With Nonprofits: A Collaborative and Systems Approach to Performance. Change and Learning, C. McNamara, Authenticity.

Обоснована актуальність використання специфічної методики аналізу ефективності неприбыльних організацій. Предложена авторська модель розрахунку індексу ефективності торгово-промислових палат з його коректирою в відповідності з пріоритетами підприємницького розвитку на базі комбінованої методики факторного аналізу і методу аналізу ієрархій Т. Саати. На прикладі ТПП України розраховано індекс ефективності і визначено ключові компоненти системи, які надають найбільше впливу на ефективність досліджуваного процесу.

Ключевые слова: *торгово-промислова палата, модель, ієрархія, показник, ефективність, аналіз, підприємництво, розвиток.*

The importance of specific efficiency analysis methods for non-for-profit organizations is grounded. The author proposes a model for calculation of efficiency index for Chambers of Commerce and Industry adjusted to their activities in promotion of entrepreneurial development. The model is based on mixed methods of factor analysis and hierarchy analysis method T. Saaty. As the example, the efficiency index of the Ukrainian CCI is calculated and key system's components with the biggest influence to the process are determined.

Key words: *chamber of Commerce and Industry, model, hierarchy, index, efficiency, analysis, entrepreneurship, development.*

Одержано 14.09.2015.